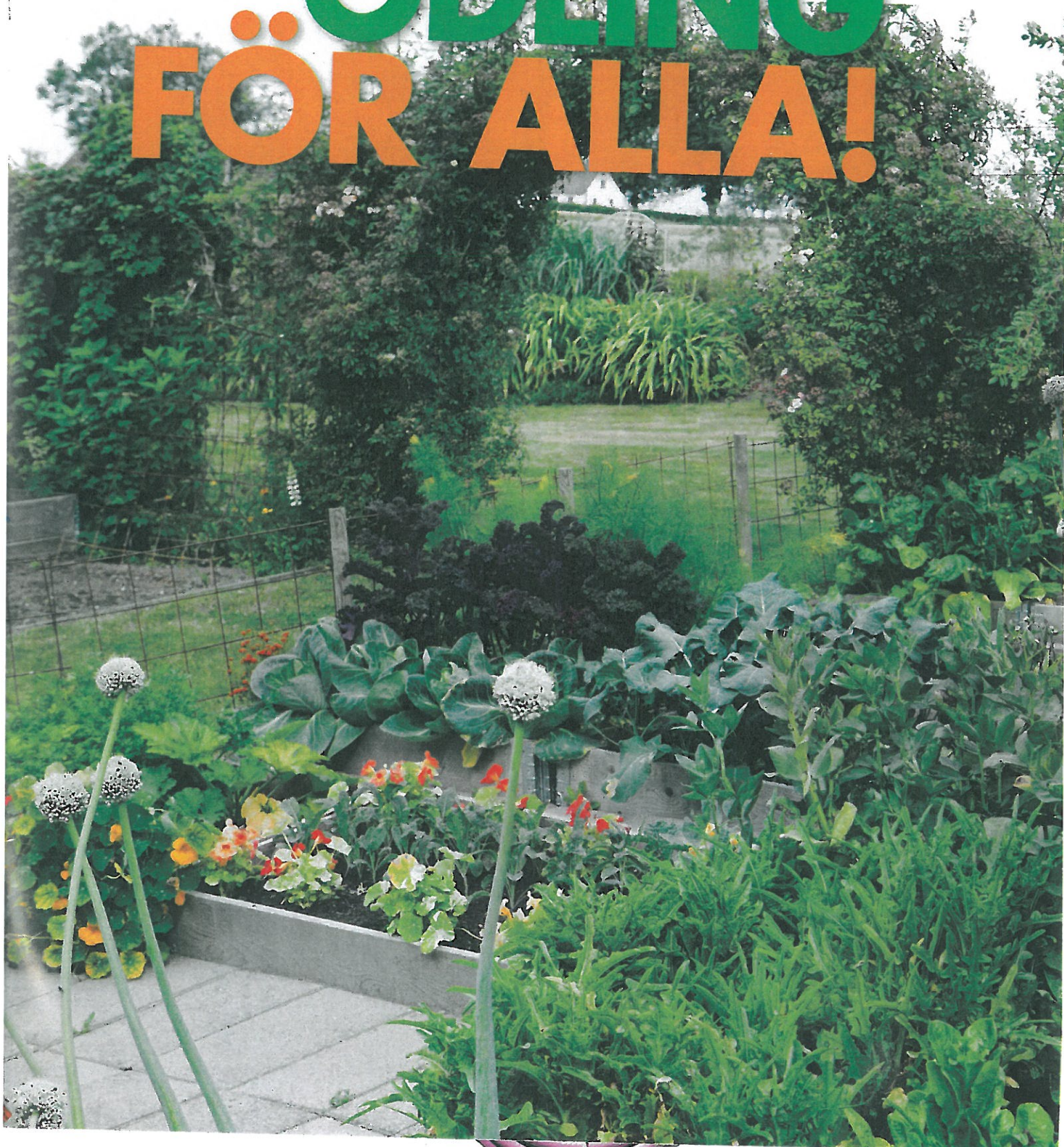


Nybörjare eller erfaren?

GRÖNSAKS- ÖDLING FÖR ALLA!



Hos Inger och Jan Lundmark innebär skördetiden rena festen. Här är grönsakerna huvudsaken och den rejält fullmatade pallkrageodlingen gör familjen självförsörjande. Följ deras tips och gå från nybörjare till avancerad odlare!

Text: Carro Wendt Foto: Pernilla Wästberg



Inger Lundmarks stora trädgård är det grönsaksodlingen som prioriteras.

”Köksträdgården är en rikedom”

Inger och Jan Lundmark har en stor trädgård med perenner, rosor och vinplantor. Ändå är det inte en vacker trädgård som står överst på prioriteringslistan.

– Perennerna är egentligen bara vackra kulisser, säger Inger. Det är grönsaksodlingen som är det viktigaste.

Inger tycker att det är bäst att odla i pallkragar. Odlingssäddarna blir upphöjda och därmed lite varmare, och det blir enklare att sköta om grönsakerna. Mellan pallkragarna har hon lagt plattor. Då blir det inte något ogräs att rensa och dessutom aldrig blött att gå i gångarna.

Odlingen i pallkragarna ger så stor skörd att det finns grönsaker hemma hela året. Inger och Jan köper i stort sett aldrig grönsaker, bara lite sallat under vintern.

I februari börjar Inger så sallatsfrön, den första omgången får stå inne, sedan sår hon en omgång till som får stå i kallväxthuset och så småningom blir det dags att så utomhus. Den sista sallaten skördar hon i november.

EN DEL AV GRÖNSAKSSKÖRDEN sparas genom att Inger kokar röror och fryser in, men det allra mesta äts direkt. Det brukar bli otroligt mycket tomater, och på slutet, när orken tryter lite, skivlar Inger dem bara och fryser in i plastpåsar. Passar perfekt i såser, grytor och soppor!

– Det är en rikedom att kunna gå ner i grönsakslandet och skörda, säger Inger. Det smakar ju helt annorlunda. Vi är mycket matlagningsintresserade och njuter verkligen av skörden.

Såväl i Ingers barndomshem som hos släktingar odlades det grönsaker. Hennes mor- och farföräldrar odlade allting själva, och då var det självklart att barn och barnbarn kom och hjälpte till.

– Jag har alltid odlat grönsaker, efter de förutsättningar som funnits. När jag bodde i Stockholms skärgård odlade jag sallat i en låda.


NÄR INGER OCH JAN flyttade till huset utanför Smedstorp på Österlen såg de direkt var de ville ha sin grönsaksodling. En bit från huset fanns plommonträd och bär. Där finns också en varm sluttning mot söder där det var perfekt att odla grönsaker. Inger kompletterade med fler bärbuskar, massor av pallkragar och ett kallväxthus för tomaterna.

Inger har ingen favoritgrönsak framför andra men tycker lite extra om de spräckliga sorterna av alla slags grönsaker.

– De ger en extra dimension till de gamla hederliga grejerna, tycker hon. □▷

KOM I GÅNG MED GRÖNSAKER

- Det är bra att odla i lätt upphöjda bäddar i pallkragar. Om du har plattor emellan blir det ännu mer praktiskt.
- Satsa på bra jord! Lägg sedan på gräsklipp så blir jorden laddad med värdefull näring.
- Börja med något lättodlat, till exempel sallat.
- Så glest! Ofta köper man mängder av fröer och tror att alla ska i landet på samma gång. Dela med andra eller så i omgångar i stället.
- En av de enklaste grödorna att lyckas med är vitlök. Plantera sättvitlök på hösten.
- Potatis är enkelt att lyckas med.
- Smultron, krusbär och vinbär är lättodlade bär. Köp färdiga plantor och buskar.
- Glöm inte bort att vattna!



SALLAT är en fin nybörjarväxt och det finns många roliga sorter att prova, som rucola, machesallat, romansallat eller som här, ekbladssallat.

SÅ HÄR GÖR INGER MED SALLAT!

Sallat är en tacksam växt att odla själv. Inger börjar så i krukor inomhus i februari. Har hon sätt för tätt börjar hon plocka bladen tidigt, så blir det gallring på samma gång.



KRUSBÄR är mycket lättskötta. Planteras i en stor grop vår eller höst. Vattna vid lång torra.

SÅ HÄR GÖR INGER MED POTATIS!

Potatisen är enkel och här kan du passa på att briljera lite även om du är nybörjare. Potatisen odlar Inger i pallkragar under gräsklipp. Vanligtvis kuper man jorden över potatisen, det vill säga att man öser upp en jordvall runt plantan allteftersom den växer. Inger lägger i stället över mer gräsklipp efterhand. Gräset håller fukt och gör jorden varm, vilket kan ge dig tidig potatis. Glöm inte att vattna!



VINBÄR är tacksamma buskar. Plantera vår, sommar eller höst i en rejäl grop, vattna om det är mycket torrt.



De små sallatsbladen börjar titta upp. Det går fort!



SMULTRON trivs i soliga lägen och på väl-dränerade jordar. Växer vilt och kan passa bra som marktäckare under andra växter eftersom de sprider sig relativt snabbt. Tål en del torka.



GURKÖRT är en vacker ettårig ört, fin att dekorera med – i efterrätter, inrusna i iskuber och i sallader och soppor. Sprider sig med fröna och tar allt större plats om man inte ser upp.



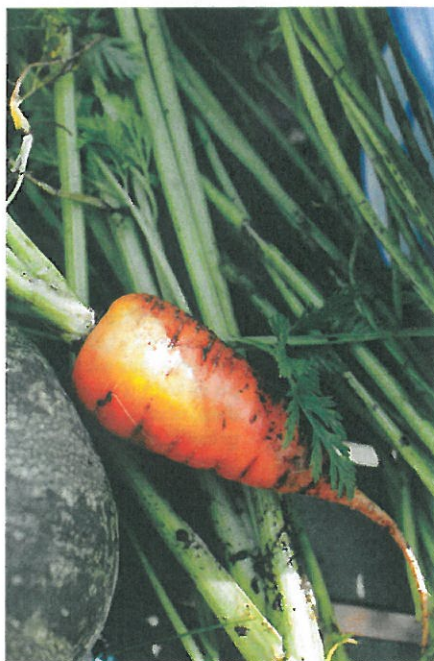
Tips!
KÖP SMÅPLANTOR!
Köp gärna grönsakerna som färdiga plantor så får du fina exemplar direkt, utan att hålla på med tidskrävande förkultivering. Dessutom slipper du gallringen!

VITLÖKEN är en av de mest lättodlade grönsakerna. Sätt klyftor i jorden utomhus på hösten på cirka 5–7 centimeters djup, gödsla med lite gräsklipp på våren och i slutet av juli när blasten lägger sig ner är det dags att skörda. Låt dem ligga och saltorka.

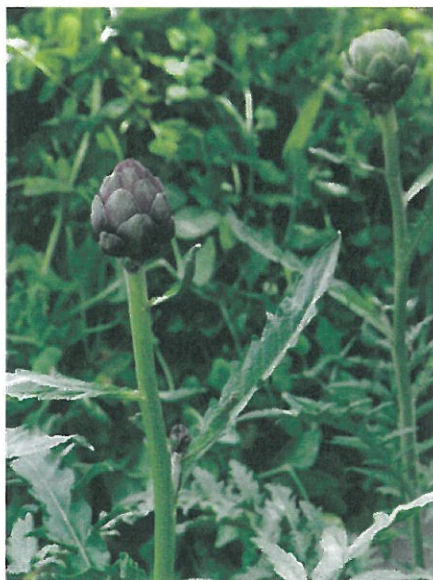
LÖK och **SCHALOTTEN-LÖK** sätts när det blivit varmt på våren och färdiga lökar skördas under sensommaren. När blasten lägger sig ner börjar det bli dags att skörda.

TA STEGET TILL RUTINERAD!

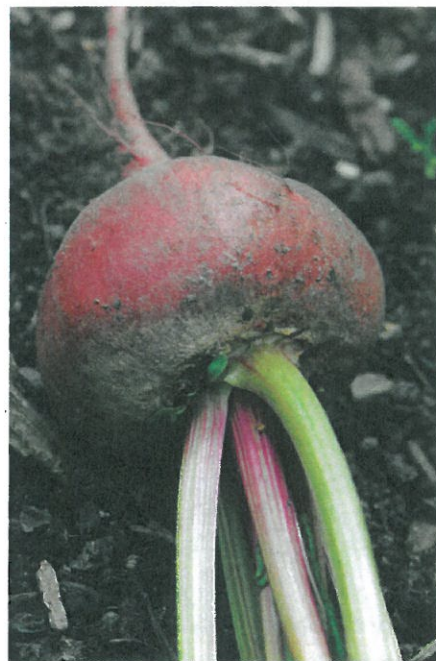
- Lagg på kompost och gräsklipp i grönsakslandet som gödning på våren. Lagg på gräsklipp ytterligare några gånger under säsongen. Det ger mullämnen och näring som transporteras ner i jorden. Om det växer maskrosor, blommande klöver och liknande ogräs i gräsmattan ska klipplet inte läggas på grönsakslandet.
- Gör gödselvatten av nässlor eller vallört. Plocka växterna och lägg i blöt i en hink med lock i några dagar. Sila och spä ut med vatten så att det liknar svagt te och vattna med det någon gång emellanåt.
- Vissa blommor, som tagetes och krasse, förvillar vissa skadeinsekter med sina dofter och är därför inte bara fina utan också till nytta i landet.
- Om du fortsätter med grönsaksodlingen i flera år måste du tänka på växtföljden. Vissa sjukdomar och skadedjur är specialister på vissa typer av växter, och det är därför bra att byta odlingsplats för grödorna.



MORÖTTER direktsås glest. Täck gärna med odlingsväv och skärda innan bladen blir gul. Morötter finns i olika färger, både orange, gult, vitt och rött.



KRONÄRTSKOCKOR vill ha en öppen och varm plats. Sås inomhus redan i januari, och förkultiveras i 10–13 veckor. Kan planteras ut när risken för nattfrost är över. Kronärtskockan behöver mycket näring och vatten. Skördas innan de innersta fjällen öppnar sig.

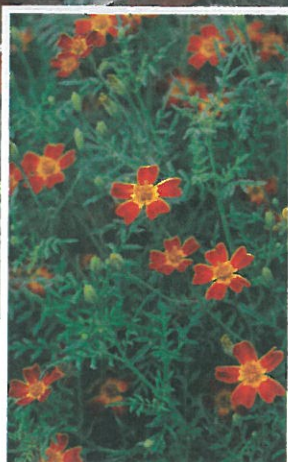


RÖDBETAN kan direktsås. Behöver god tillgång på vatten och näring. Rödbetorna måste gallras. Kan ätas efter cirka två månader när den är 4–5 centimeter stor.

Grönsakerna hos Inger och Jan Lundmark odlas i pallkragar i upphöjda bäddar. Inte mindre än 20 stycken får de plats med, och det gör familjen självförsörjande vad gäller grönsaker. Här växer flera sorters kål, lök, persilja, gurkört, potatis och mycket mer.

SÅ HÄR GÖR INGER MED BLOMMOR!

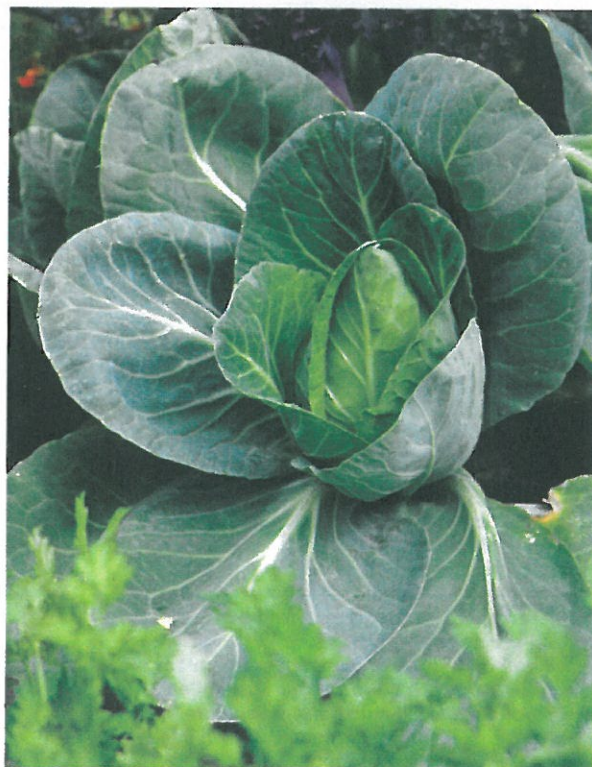
Det ska förstås vara ätbara blommor i grönsakslandet, tycker Inger. I hennes land växer ringblommor, tagetes och blomsterkrasse. Tagetes är en fin prydnadsväxt men kan också ha jordförbättrande egenskaper.



TAGETES utsöndrar ett ämne som hjälper mot nematoder (rundmaskar) som äter på olika grönsakers rötter.

SOCKERÄRTER direktsås relativt tidigt och behöver mycket vatten. Måste sköras medan de fortfarande är platta, innan ärterna börjar svälla.

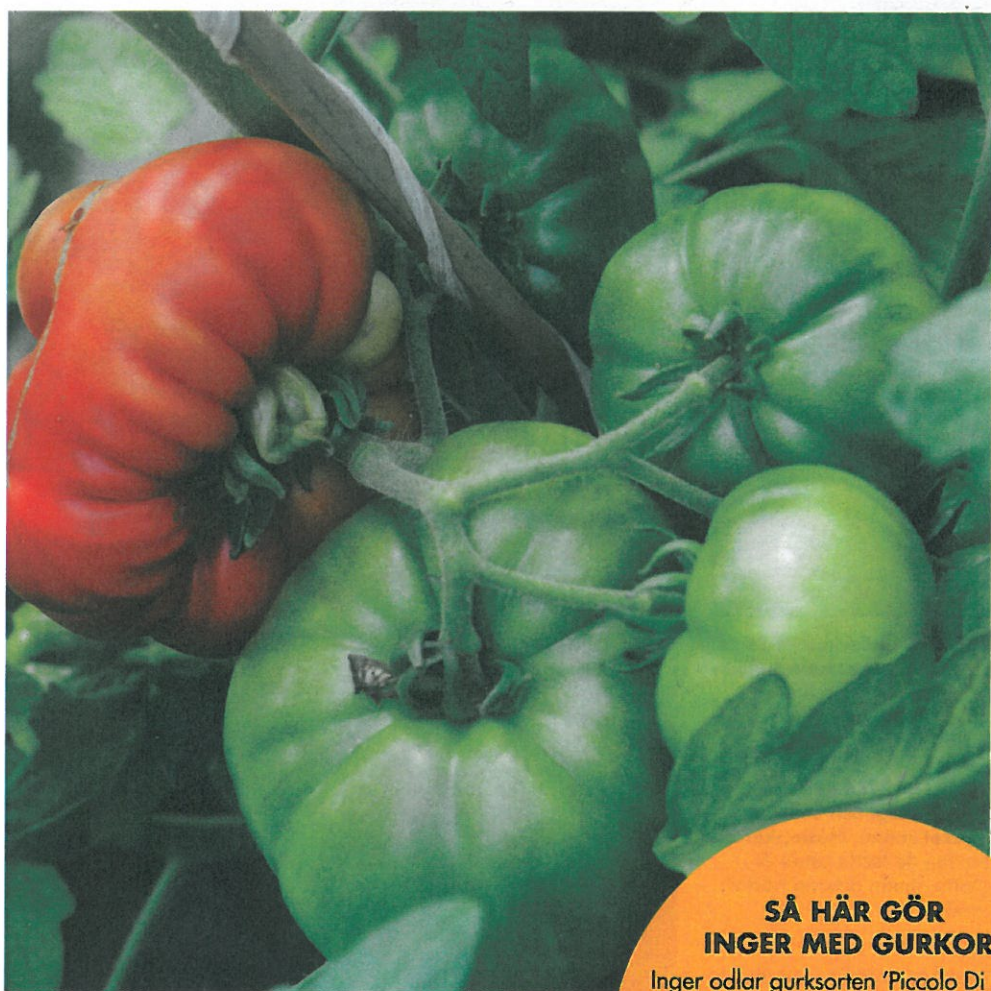
KÄLVÄXTER tycker illa om vind och blåst, så odla dem vindskyddat. Om du köper dem som färdiga plantor ska du tänka på att sätta dem något djupare än de stått i krukorna. Kupa gärna jorden runt plantorna, det ger extra stadga. Här är det spetskål, Inger odlar också grönkål, purpurkål, broccoli och fänkål. Flera av dem har hon köpt färdiga som plantor.



NÅGOT FÖR EXPERTEN!



SPARRIS behöver en öppen och solig plats att växa på. Eftersom den är flerårig är det viktigt att förbereda växtplatsen noga. Se till att få bort ogräs och gödsla med välbrunnen stallgödsel. Köp färdiga plantor och sätt ner dem i drygt tio centimeter djupa fåror på våren. Nya plantor ska inte sköras förrän tredje året, och då kan bara en liten skörd tas. Vid midsommar är det dags att släppa upp sparrisens så att den sätter frö och samlar nya krafter.



TOMATER är arbetskrävande men är väl värda besväret, eftersom de ofta är mycket godare än dem man får tag på i affären. Plantera inomhus eller köp en färdig planta att sätta ut när risken för nattfrost är helt över. Tomaterna behöver mycket näring och värme, och de flesta sorter blir allra bäst i växthus. Många tomatplantor behöver toppas och de så kallade tjuvkotten ska plockas bort. Vill man göra det enklare letar man upp en kompakt busktomat där man inte ska ta bort tjuvkott eller toppa.

SÅ HÄR GÖR INGER MED GURKORI!

Inger odlar gurksorten 'Piccolo Di Parigi' i sitt växthus. Där står gurkorna i dubbla krukor, en inre kruka utan botten och en större yttre. Det är en bra lösning på problemet att gurkor vill ha jättemycket vatten men lätt kan få rottröta av all fukt. Inger vattnar oftast bara i den yttersta krukorna, i den innersta bara om det är riktigt torrt.



GURKOR kan klara sig ute på varma och vindskyddade platser, men allra bäst är en plats i ett växthus. Säs i jord som håller minst 15 grader, annars måste de förkultiveras och planteras ut när risken för nattfrost är över. Vill ha rikligt med vatten – och smakar då också godare.